

20250818 - Griet Liebens & Ine Ubben

Hallo, allemaal. Jullie hebben zojuist een kopje gekozen bij de inkom. We beginnen met een klein theatraal ritueel. De betekenis zal jullie straks duidelijk worden.

Laten we maar gewoon beginnen. Jullie hebben zojuist aan de inkom allemaal een kopje gekozen. Ik nodig jullie uit voor een geleide meditatie. Ik stel een aantal vragen, vertel een aantal dingen. Wat dat bij u oproept is gewoon voor jezelf. Je hoeft niet te antwoorden. Jehoeft daar verder niets van te delen. Niet nu en niet straks. Het is een cadeautje voor jou. Zullen we maar meteen beginnen?

Deze tas, dit kopje heeft misschien wel een speciale kleur of een speciale vorm.

Misschien heeft het iets dat je dat aan iets of aan iemand herinnert. Misschien vind je het wel mooi. Of misschien had je pech en was het gewoon het laatste. Als je daar nu naar kijkt en je kijkt soms naar die vorm en je kijkt eens naar die kleur. Misschien komt er nog wel een herinnering bovendrijven.

Mag ik jullie nu vragen om je ogen dicht te doen? Pak het kopje maar goed vast en doe je ogen dicht. Wat zou je het uit dat kopje het liefste drinken? Zou dat misschien wel koffie zijn of thee of chocomelk? Iets dat uw hart zo verwarmd. Misschien is er ook wel een persoon met wie je dat het allerliefste zou willen drinken. Misschien is die persoon er ondertussen al niet meer. Of misschien moet die persoon nog komen. Is die nog niet in je leven. En misschien is er wel iets, een zin of een vraag die je aan die persoon zou willen stellen. Wat zou je vragen of zeggen?

Dan mag je nu terug voelen dat je hier op deze stoel zit met dit kopje. Als je er klaar voor bent open je langzaam je ogen. De bedoeling van dit ritueel zal straks duidelijk worden. Eerst geef ik het woord aan mijn mama, Griet Liebens samen zetten wij zinnige ontmoetingen op.

Wat betekent het voor mij Christen zijn voor mij? Dat is nogal een vraag. Hebben jullie al geprobeerd hier een kort en duidelijk antwoord op te geven dat voor anderen, ook niet gelovigen verstaanbaar is? Niet gemakkelijk. Mijn studenten vroegen dat dikwijls en de laatste weken werd ze mij weer enkele keren gesteld. Op dit moment zou ik het zo verwoorden.

Geloven, is voor mij op de eerste plaats iets passiefs, ontvangend: aanvaarden, geloven dat ik er mag zijn. Mijn leven, wie ik ben, het wordt mij gegeven, ik heb daar niets voor moeten doen, ik moet dat niet verdienen. Ik mag er zijn, ik ben bemind, ik, mijn leven heeft zin en betekenis. Dat geloven, vind ik soms al heel moeilijk.

En niet enkel ik, ook jij, ook wij, jullie, alle mensen, elke mens heeft zin, heeft betekenis. Ik geloof dat er aan het begin van ons zijn, van onze wereld, van onze natuur, een scheppende Liefdevolle kracht staat. Geen toeval of lot waar wij offers voor moeten brengen om ze gunstig te stemmen, maar een liefdevolle levenskracht die in onze joods christelijke traditie God wordt genoemd.

Deze gegevenheid, deze gave is tegelijk een opgave: er wordt je iets gegeven, neem je het aan? Met het aannemen krijg je ook een opgave om hier zorg voor te dragen. Als ik mijn leven, met mijn mogelijkheden en beperkingen aanneem, hoe kan ik er zorg voor dragen, ze ontwikkelen en laten floreren om meer te worden wie ik bedoeld ben te zijn. Om op mijn manier, vanuit de plaats waar ik sta mee te werken aan een betere wereld voor elke mens, voor de natuur, voor de wereld.

Ook naar anderen geldt dit: anderen bv kinderen, leerlingen, collega's, burens... worden ons gegeven. De meeste mensen in ons leven kiezen we zelf niet. Ze worden ons gegeven en aan ons toevertrouwd. Hoe gaan we met elkaar om? Als elke mens zin en betekenis heeft, hoe kan ik en jij er dan voor zorgen dat elke mens, tot zijn recht komt, dat elke mens leven kan vinden? Zelf vind ik het altijd een uitdaging om mensen in hun kracht te brengen, in contact te brengen met de levenskracht die ook in hem of haar zit. Ik kan daar zo van genieten als mensen in hun element zijn, als mensen zijn zoals ze bedoeld zijn, heel authentiek en transparant.

Christen zijn, dat is voor mij ook op zoek gaan naar waar het goddelijke, naar waar God zich toont. In mensen, in de samenleving, in de natuur...Waar toont zich een spoor van levengevende bevrijdende zin en betekenis. Thomàs Halik noemt het Tekenen van de tijd als taal van God leren lezen en begrijpen. Tekenen van de tijd manifesteren zich in tijden van crisis, van drempelovergangen, van paradigmashifts. Waar het oude sterft en het nieuwe geboren wordt in de pijn van het afsterven. Of zoals Leonard Cohen het zingt: there is a crack in everything, that's how the light gets in. Daar waar het donker is, waar tijden onvoorspelbaar zijn, mensen zich onzeker voelen, problemen complex en ambigu zijn, (VOCAP tijden noemt men ze: Volatiel, snel veranderend onvoorspelbaar, Onzeker, Complex, Ambigu, Polarisatie), in deze onzekere tijden, daar tonen zich 'cracks' scheurtjes waar licht doorkomt. Steeds meer mensen zijn op zoek. Op zoek naar ontmoetingen waar zij terecht kunnen voor tekens van zin, van hoop. Wat mogen we nog hopen in deze tijd? Deze zoektocht is niet iets theoretisch, over iets wat ver van ons af staat. Het is een staat van alertheid, ruimte voor aandacht en openheid in ons dagdagelijks leven dat ons in staat stelt zin en betekenis van zelfs de meest alledaagse dingen te ervaren. (de doodgewone dingen die brengen mij tot zingen, is een ouder liedje).

"Zoek de Heer nu ... Hij nabij is" zou je kunnen lezen in Jes 55,6-9 Gods verborgenheid ligt niet in zijn afstand tot ons, maar juist in zijn ongelooflijke nabijheid. God bevindt zich nergens "buiten" onze leefwereld, maar Hij bevindt zich erin. Hij is de diepte ervan, zegt Thomas Hallick.

Openheid, aandacht voor wat niet vanzelf-spreekt, maar door te kijken naar de kern van mensen, diepte van ervaringen en dingen, en daarin sporen van God zien, die opmerken en die groter maken, daar heb ik mijn roeping in gevonden, daar heb ik mijn beroep van gemaakt.

Als docent in de lerarenopleiding, trachtte ik betekenis te laten oplichten, studenten levensperspectief te laten ontdekken in bijbelverhalen, in de samenleving, in anderen

voor wie zij verantwoordelijk zijn, in zichzelf . Waar spreekt God tot ons? Tot jou hier en nu? In het postgraduaat talentontwikkeling dat wij mochten oprichten oefenden we studenten om in mensen en situaties te zoeken naar stipjes licht, naar wat wel werkt, naar wat wel perspectief geeft als het moeilijk is. In die hoop dat er licht en kracht ligt in elke donkerte, ligt ook een oproep: kijk naar de mogelijkheden, laat je niet verblinden door wat niet goed gaat, door de moeilijke kanten van de ander of van de situatie, maar zoek naar dat klein vonkje mogelijkheid, de centimeter kans die je ziet en help de ander om deze vierkante centimeter groter te maken. Bij mijn studenten in de lerarenopleiding en als inspecteur Godsdienst bij ervaren L, noem ik dit: 'De uitdaging van de gele snottebel.' De grootste kick van het leerkracht zijn is juist: bij de moeilijke, misschien niet zo propere of lieve kinderen, ga daar zoeken naar goddelijke vonkjes, geef hun betekenis, zet hen in het licht. Dan gebeuren er wonderen. Zo'n leerkracht ben ik hart en nieren.

Nu ik op pensioen ben, heb ik veel opleidingen gevolgd. Waar ik de voorbije 40 jaren veel gegeven had, ben ik nu terug gaan bijtanken als voorbereiding voor de volgende fase in mijn leven, die ik lachend mijn "2de", 3de of 4de carrière noem.

In de tijd dat ik nog goed ben, wil ik tijd en ruimte maken voor wat van binnen in mensen leeft, voor existentiële ontmoetingen, waar we contact maken met de kern van het leven, de kern der dingen die spreken over het meer, over het geheim van het leven.

Ik ben geboeid door rituelen. Filosoof Byung-Chul Han omschrijft rituelen als symbolische technieken (ik zou zeggen handelingen) om ergens in thuis te raken . (...)

Ze zijn in de tijd wat een woning in de ruimte is. Ze maken de tijd bewoonbaar.'

Elkeen, elke groep, elk gezin heeft wel zijn rituelen: ochtend of avondrituelen hoe zeg je elkaar goedemorgen of goede nacht. Ik stond een paar jaar in de normaalschool in Bokrijk en daar was het ochtendritueel dat je elke collega (het waren vooral mannen) die je vandaag voor de 1ste keer zag, een hand gaf. Dit gebaar werd meewarig bekeken door onze collega's van de andere scholen, maar eigenlijk zat er veel in: we stonden stil, je keek elkaar een moment aan, je raakte elkaar aan en wenste elkaar het beste voor de dag. Je werd elke dag gezien, en men miste je als je er gisteren niet was. Rituelen spreken over meer. Op een verjaardagsritueel of een huwelijksfeest worden vaak heel diepe dankbaarheid en wensen uitgedrukt die je anders zo niet zegt tegen elkaar; Niet enkel onder invloed van de drank... maar juist omdat een ritueel ruimte opent, woorden, symbolen en handelingen geeft. Wellicht heeft elk van jullie zulke rituelen? Welke rituelen hebben jullie de voorbije maand beleefd? Een afstudeerfeestje, een dankviering, of een afscheidsritueel, een huwelijk of juist een breuk, het klaarzetten voor de eerste schooldag, het einde van de vakantie vieren...Rituelen, we hebben ze allemaal wel. Zonder rituelen wordt ons leven een heel stuk armer. Dat ervoeren we allemaal bv in de covid periode. In onze familie zijn toen mijn moeder en mijn zus vlak na elkaar gestorven. Samen met de neven en de vele vrienden hebben we een online ritueel bedacht waardoor we ons verdriet en onze dankbaarheid met elkaar en met God konden delen.

Rituelen stoppen de tijd. Zij openen de tijd, zij geven ruimte om te zeggen wat anders in de snelheid van het leven niet of niet meer gezegd of getoond wordt. In rituelen vinden we taal en tekens voor wat onzegbaar is wat spreekt van iets groters dat ons overstijgt, het worden heilige momenten in de tijd.

Ik ben heel erg geboeid door Hannah Arendts opvatting over tijd. Tijd is voor haar niet lineair, maar staat voor haar voor het vermogen dat mensen hebben om elke keer opnieuw te beginnen met elkaar. Nataliteit, geboortelijkheid, noemt zij het. Zolang wij leven kunnen wij opnieuw beginnen. Door met elkaar te delen wat ons raakt, ontroert, verontwaardigt, boos maakt, waarnaar we verlangen en hoe dit ons in beweging zet, maken wij een verschil, brengen wij iets nieuws in de wereld. Geen moeilijke filosofie, maar kleine en grote daden van menselijkheid. Wij kunnen lichten aansteken in de duisternis. Ook al zijn wij onzekere, flikkerende en vaak zwakke lichtjes, dit licht komt door de cracks, dit licht spreekt van hoop, dit licht spreekt voor mij van God die ook in de donkere momenten heel dicht bij is. Deze kleine en grotere lichtpuntjes verwijzen voor mij naar Jezus die door zijn manier van leven en zijn, Licht was en nog altijd is voor de wereld.

Rituelen vragen ook ruimte en creëren ruimte.

Ruimte en tijd om elkaar te ontmoeten, om afstand te nemen van de hectiek van het dagelijks leven. Daarom zetten wij zinnige ontmoetingen op: soms met zinnige vragenkaartjes, soms met rituelen, en ook met kunstprojecten willen we mensen samen brengen om stil te staan bij een thema of een vraag. Met zichzelf of met anderen in gesprek te gaan over wat er aan verlangens, dromen, verdriet of boosheid leeft in ons hart, in onze ziel. We leren samen de tekenen van de tijd lezen en we laten ons inspireren door de rijkdom van de Joods Christelijke traditie. Onze droom is een vrijplaats, een experimenteerruimte op te zetten waar we door kunstinstallaties of performances mensen kunnen laten stil worden, vragen kunnen oproepen, stof geven tot nadenken, mensen ontroeren en oproepen tot engagement.

Ruimte openen, wil ik ook in de grotere kerkgemeenschap. Als innovatiecoach bij Space for Grace begeleid ik lokale parochiegemeenschappen die nieuwe wegen willen inslaan. Space for Grace is een programma dat ontwikkeld is door de filantropische organisatie Porticus (van de C&A), in samenwerking met het IPB, het Interdiocesaan Pastoraal Beraad. Space for Grace biedt financiële ondersteuning voor vernieuwingsprojecten en begeleidt de vernieuwing door samenkomsten, innovatiecoaches en academisch onderzoek. In dit coachen van projecten ervaar ik veel enthousiasme en ook een groot verlangen naar beelden en inspiratie hoe het anders kan, hoe onze Christelijke boodschap vandaag ruimte kan vinden om levengesteld en inspirerend te zijn voor mens en samenleving. Het oude werkt niet meer, maar het nieuwe is er nog niet.

Daarom zijn er mensen nodig die onze ver-beelding aan de gang zetten.

En daarom heb ik Ine, mijn dochter, meegenomen. Als jonge kunstenaar en theatermaker kan zij creativiteit openen en beelden helpen vinden om wat nog niet is te leren zien.

Op mijn vormselkaartje toen ik 17 jaar was, stonden twee strandstoelen aan het water. Voor mij heeft geloven te maken met een ontmoeting en met in die ontmoeting geraakt worden. Zo'n moment van, "oh, wacht, wat gebeurt er hier"? Geraakt worden door de schoonheid van de natuur, door het verhaal dat iemand aan je toevertrouwt, door eentoevallige passant die je in de ogen kijkt en lacht, of geraakt worden in meditatie of in gebed. Wat voor mij in al die momenten doorspeelt, is het gevoel van, "hier gebeurt iets, hier is iets aanwezig dat groter is dan wij alleen"; dit is iets heel bijzonders, dit is heilig.

Dat is waarom ik het werk doe dat ik doe. Ik wil ontmoetingen opzetten, ik wil mensen uitnodigen om elkaar op een diepere laag te ontmoeten, en misschien ook zichzelf. Daarom maak ik interactieve, participatieve voorstellingen.

Bijvoorbeeld de voorstelling Thuis, Home Domov, zo heet ze, waarin het publiek uitgenodigd wordt om bij binnenkomst een kopje te kiezen dat hen raakt. Tijdens de voorstelling zitten we samen in een cirkel en beluisteren en vertellen we over verhalen op zoek zijn naar een thuis, thuis komen.

In deze wereld waar we heel veel communiceren met of 'zijn' op onze smartphones, wordt de ander geen mens meer maar een schermpje. Mensen samen brengen in een moment zonder scherm, hen echt met elkaar verbinden, dat is voor mij een manier om daar tegengewicht aan te geven.

Ook de voorwerpen waarmee wij ons omringen, waarmee wij bijna dagelijks omgaan (kopjes, zakdoeken,...) vertellen iets over onze menselijkheid, over iets dat ons verbindt, de herinneringen die wij dragen en die wij delen: "ah, ik had ook zo'n tas thuis, of ik had dat niet, ik heb altijd gedroomd van rond een tafel te zitten met zoveel mensen, of..." Ze vertellen ook iets over onze ecologie. Omringen wij ons met veel plastic of met echte materialen? In voorwerpen schuilen relaties, schuilt materialiteit en hoe wij daar in de wereld mee omgaan. Voorwerpen nodigen ons ook uit om terug te spelen, om ze vast te pakken, om samen terug een beetje kind te zijn. Zoals je als kind in de zandbak water van het ene kommetje in het andere goot, of onderzocht welke geluidjes dingen maakten. Zo doen we dat ook samen in de voorstelling. Praten zonder woorden. Samen spelen. Als we terug zouden spelen, dan zouden we ons ook daarin weer op een andere manier met elkaar verbinden.

Het opzetten van die ontmoetingen heb ik ook mogen doen met mensen van verschillende gemeenschappen. Bijvoorbeeld in Zutendaal met Schans Anders in 2014. Een dorpsfeest waar we met enthousiastelingen, verenigingen, inwoners van het vluchtelingencentrum,... verhalen vertelden, foto's toonden, liederen zongen, over toevlucht zoeken bij elkaar. Later, in 2022 mocht ik samen met heel de stad Maaseik, met kunstenaars en vrijwilligers de Ommegang vormgeven. Samen zoeken naar hoe we vandaag kunnen kijken naar de Heilige Harlindis en Relindis en hun verhaal. Na de coronapandemie werd dit een feestelijk ritueel rond de thema's dragen en gedragen worden, passie, creativiteit en verbinding die niet tegen te houden zijn.

Momenteel werk ik samen met de Genk – Leuvense theatergroep Compagnie Tartaren aan een voorstelling rond moederschap. Met de hulp van verbeelding, persoonlijke objecten, geluiden en bewegingen ontrafelen spelers en het publiek samen wat het betekent om te moederen. Al doende rijst de vraag of uitsluitend vrouwen kunnen moederen. *Moed(er)* is een zoektocht naar en een hertaling van wat moederschap kan zijn.

Ik geloof dat in de ontmoeting, zoals Levinas zegt, in de ogen van de ander, ik God zie. Ik geloof dat als je je laat raken door het verhaal van de ander, als je letterlijk nabij bent, als je die ander nabij laat komen, je empathie verhoogt. Dan is het veel moeilijker om te oordelen, of om die persoon en zijn verhaal en zijn context te negeren. Je wordt dan je geraakt. Als de ander niet meer ver van mijn bed is kun je ook niet anders dan daar stappen in ondernemen. Op welke manier dan ook.

Dat geldt, denk ik, ook voor "het andere", de dingen en bij uitbreiding onze planeet. Hoe wij daarmee omgaan, wat wij daarop achterlaten. Door terug dicht bij de dingen te komen, komen we ook terug dicht bij die planeet. En kunnen we niet anders dan bewust kiezen hoe we met haar omgaan, hoe we haar achter laten voor de generaties die na ons komen. Voor mij is dat geloven. Je laten raken. Niet altijd met opzet. Niet altijd gepland. Soms heel vluchtig, soms heeft het tijd nodig, soms opent zich de tijd en is er precies eeuwigheid. Op dat moment denk je niet alleen maar aan jezelf, je voelt "meer" dan er is. "wat was dat"? En de stap die daarop volgt. Als ik zo geraakt ben of als ik dat gezien heb of als ik dat gevoeld heb, dan kan ik niet anders dan... ..puntje, puntje, puntje.

Als afsluiting wil ik jullie nog graag iets meegeven, of beter gezegd samen iets uitproberen. Een ontmoeting, een gesprek zonder woorden. Heel efkes samen spelen. Tekstje Levinas:

Tussen alle verwording van menselijke verhoudingen houdt de goedheid stand. Ze blijft mogelijk, ook al kan ze nooit een systeem of sociaal regime worden. Elke poging om het menselijke helemaal te organiseren is tot mislukken gedoemd. Het enige wat levendig overeind blijft is de kleine goedheid van het dagelijks leven.

Ze is fragiel en voorlopig. Ze is een goedheid zonder getuigen, in stilte voltrokken, bescheiden, zonder triomf. Ze is gratis en juist daardoor eeuwig.

Het zijn gewone mensen, 'simpele zielen', die haar verdedigen en ervoor zorgen dat ze zich telkens weer herpakt, ook als is ze volstrekt weerloos tegenover de machten van het kwaad.

De kleine goedheid kruipt overeind, zoals een platgetrapt grassprietjes zich weer opricht. Ze is misschien wel 'gek' – een 'dwaze goedheid', maar ze is tegelijk het meest menselijke in de mens, Ze wint nooit, maar wordt ook nooit overwonnen!

(Uit: *Altérité et transcendance* – Emmanuel Levinas)